

Dorota Sitnik

MECHANIZM TRANSMISJI,
INFLACJA I INTERWENCJA PAŃSTWA
W UJĘCIU MONETARYSTÓW

[**słowa kluczowe;** makroekonomia, mechanizm transmisji, inflacja, interwencjonizm, polityka monetarna, podaż pieniądza, popyt na pieniądz, bezrobocie, zatrudnienie, koniunktura gospodarcza, produkt potencjalny]

Streszczenie

Celem artykułu jest przedstawienie stanowiska Milтона Friedmana pioniera monetaryzmu w kwestiach mechanizmu transmisji impulsów monetarnych do sfery realnej, ingerencji państwa w mechanizm rynkowy i inflacji. Jeśli chodzi o pierwsze zagadnienie to zmiany wielkości podaży pieniądza nie wpływają, jego zdaniem, na realny wolumen produkcji i zatrudnienia. Wzrost podaży pieniądza może wywołać procesy transmisyjne opisywane przez Keynesa (może pobudzić koniunkturę), ale tylko w krótkim okresie, w długim – jedynym rezultatem będzie wyższy poziom cen (wzrost cen zniweluje wywołaną zwiększeniem podaży pieniądza nadwyżkę popytu, która pobudzała wzrost produkcji i zatrudnienia). Dlatego Friedman jest obrońcą wolnego rynku i przeciwny jest interwencjonizmowi państwa. Działania państwa są też główną przyczyną inflacji – jest ona spowodowana drukiem pustego pieniądza, innymi słowy, szybszym zwiększaniem podaży pieniądza niż tempo wzrostu PKB.

* * *

Od drugiej połowy XVIII wieku do końca lat 60-tych XIX wieku w ekonomii dominowała szkoła klasyczna. Początek lat 70-tych tego wieku to powstanie ekonomii neoklasycznej. Był to tzw. nurt główny ekonomii (*main-stream economics*). Do głównych jego cech należało przekonanie, że gospodarka rynkowa posiada zdolność do samodzielnego powracania do stanu równowagi tzn. bez interwencji państwa. Było to tzw. podejście równowagowe. Inną cechą charakterystyczną było

powszechne uznawanie tzw. prawa rynków Say'a. Zgodnie z nim w gospodarce rynkowej nie ma możliwości powstawania kryzysów nadprodukcji, gdyż wartość produkcji równa jest dochodom zarobionym przy jej wytwarzaniu, które są w całości wydatkowane. Wiązało się z tym przekonanie, że rynkowy system gospodarowania jest najsprawniejszą formą systemu gospodarczego. Konsekwencją przyjęcia takich założeń jest krytyczne nastawianie do jakichkolwiek działań państwa w mechanizmie rynkowym. Jest to pogląd, według którego gospodarka działa najlepiej jeśli państwo trzyma się od niej z daleka. Tym lepiej funkcjonuje, im więcej wolności państwo daje podmiotom gospodarczym. Jest to tzw. leseferyzm od francuskiego „*laissez faire*”, czyli „pozwoić działać”. Nurt ten charakteryzuje też tzw. podejście realne. Wielkości realne dominują, według niego, nad pieniężnymi. Chodzi tu o zasadę neutralności pieniądza tzn. że pieniądz (podaż pieniądza jest neutralna) nie ma wpływu na wielkości realne produkcji, zatrudnienia i ogólnie nie ma wpływu na poziom aktywności gospodarczej. Innymi słowy, zmiany podaży pieniądza mogą zmieniać jedynie wielkości nominalne czyli jedynie poziom cen.

Powszechną wiarę w słuszność tych poglądów zachwiało dopiero tzw. Wielki Kryzys lat 1929-1933. Ze względu na swoją głębokość i długość trwania stworzył przekonanie o braku zdolności do samodzielnego powracania do równowagi mechanizmu rynkowego i zasiał przekonanie o konieczności interwencji państwa. Zwolennicy takich poglądów są nazywani „keynesistami” od nazwiska J.M. Keynesa – najsłynniejszego propagatora takich tez.

Dominacja tych ostatnich trwała do mniej więcej lat 50-tych, 60-tych XX wieku i wtedy nastąpił też powrót do głównego nurtu. Najważniejszym ekonomistą odwołującym się do ekonomii klasycznej i neoklasycznej był Milton Friedman (1912-2006) laureat nagrody im. A. Nobla w dziedzinie ekonomii z 1976 roku. Wraca on do poglądów poprzedników Keynesa i daje początek nowej ekonomii klasycznej zwanej też monetaryzmem.

Tabela 1. Schemat tzw. głównego nurtu w ekonomii, w ujęciu chronologicznym

Okres	Szkoła
Od drugiej połowy XVIII w. do końca lat 60-tych XIX w.	Szkoła klasyczna
Od początku lat 70-tych XIX w do tzw. Wielkiego Kryzysu (lata 1929-1933)	Szkoła neoklasyczna
Od lat 50-tych XX w.	Monetaryzm

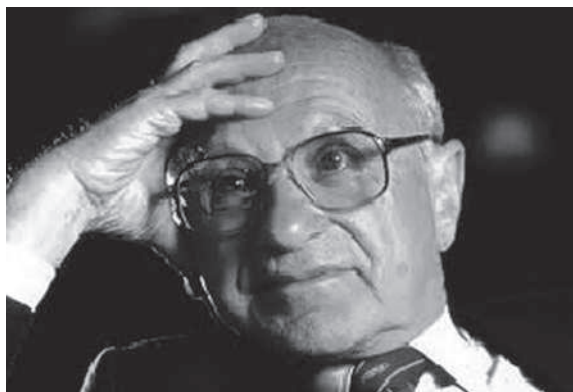
Źródło: opracowanie własne.

Mechanizm transmisji, inflacja i interwencja państwa...

Celem niniejszego artykułu jest prezentacja podejścia monetarystów, a w szczególności stanowiska Milтона Friedmana, do zagadnienia mechanizmu transmisji, inflacji (w tym relacji między podażą pieniądza a poziomem cen) oraz interwencji państwa w gospodarkę.

Nawrót do poglądów klasycznych właściwie trwa do dziś. W literaturze ekonomicznej można spotkać różne klasyfikacje, które wyróżniają np. neomonetarystów czy monetarystów nowej generacji. W artykule ograniczono się jednak do podejścia samego Milтона Friedmana – pioniera idei monetarystycznych. Ze względu właśnie na tę różnorodność klasyfikacji w schemacie nie zostały też wyróżnione wyżej wspomniane odmiany monetarystów.

Rys. 1. Milton Friedman

<http://yellowmagpie.com/the-legacy-of-milton-friedman-europe-us/>

Mechanizm transmisji

Mechanizm transmisji impulsów monetarnych do sfery realnej to sposób oddziaływania impulsów monetarnych czyli zmian podaży pieniądza na wielkość produkcji i zatrudnienia, innymi słowami, na stan aktywności gospodarczej. Jest to cały łańcuch przyczynowo-skutkowy, na którego początku znajduje się zmiana ilości pieniądza w obiegu, a na jego końcu stan koniunktury gospodarczej. Przedstawia w jaki sposób zmiany te są przenoszone – transmitowane na intensywność działalności podmiotów gospodarczych.

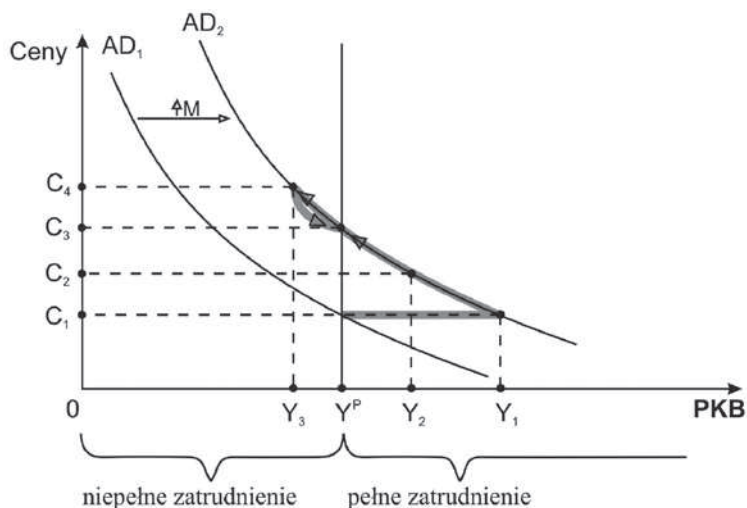
Friedmanowska (monetarystyczna) koncepcja mechanizmu transmisji opiera się na założeniu, że jednostki gospodarcze działają w taki sposób by ich zasoby aktywów przynosiły im jak największe dochody. Dążą one innymi słowami, do ukształtowania optymalnej struktury portfeli aktywów czyli takiej, w której ich

dochodowość będzie największa. W skład pojęcia portfela aktywów wchodzi nie tylko pieniądź i papiery wartościowe, ale nawet przedmioty rzeczowe. Chodzi o to, że nasz majątek – portfel aktywów – jest ujęty w różnych formach.

Friedman rozpoczyna rozumowanie od sytuacji, w której ma miejsce równowaga portfeli. Zachodzi ona wówczas gdy dochodowość krańcowych jednostek poszczególnych rodzajów aktywów jest wyrównana. Skutkiem wyrównania ich rentowności jest brak konieczności realokacji między poszczególnymi, substytucyjnymi aktywami (formami majątku). Równowaga ta zostaje naruszona poprzez zwiększenie podaży pieniądza. Źródłem jej wzrostu mogą być na przykład operacje otwartego rynku czyli zakupy banku centralnego np. obligacji rządowych. Jednostki gospodarcze posiadają teraz większą ilość gotówki jako skutek upłynienia dotychczas posiadanych papierów wartościowych (które obecnie znajdują się w banku centralnym). Jest to typowy przykład decyzji realokacyjnych, gdyż sprzedaż ich następuje ze względu na korzystną cenę oferowaną przez bank centralny. Równowaga zostaje więc zachowana, ale przy nowej strukturze aktywów. Ze względu na założenie stałej preferencji płynności (popytu na pieniądź) podmiotów, równowaga ta będzie chwilowa – aktualna wielkość ich zasobów gotówkowych (po sprzedaży papierów wartościowych) jest większa od pożądanej. Będą one zatem starały się ulokować ten nadmiar gotówki w innych rodzajach bogactwa. Najpierw zainteresują się innymi rodzajami papierów wartościowych (założmy akcjami), gdyż kursy tych, które sprzedały podniosły się ze względu na zwiększony popyt na nie ze strony banku centralnego. Z czasem, w miarę wzrostu zainteresowania tymi akcjami, podniosą się i ich kursy. Podmioty przeniosą więc swoje zainteresowanie z aktywów finansowych na rzeczowe (np. dobra konsumpcyjne trwałego użytkowania), co spowoduje wzrost ich cen. Oznacza to wzrost rentowności produkcji, który przyczyni się do zwiększenia tej ostatniej. Nastąpi zatem wzrost popytu na dobra inwestycyjne, co podniesie również i ich ceny.

Początkowy impuls monetarny wywołuje zatem, poprzez wzrost cen aktywów finansowych a następnie rzeczowych, wzrost aktywności gospodarczej. Ten stopniowy wzrost cen coraz to innych rodzajów bogactwa dokonuje się na skutek procesów dostosowawczych do coraz to nowej struktury cen poszczególnych jego rodzajów, polegających na substytucji jednej formy bogactwa inną. Są to procesy korygujące naruszenie początkowego stanu równowagi i zmierzające do ukształtowania optymalnej struktury zasobów jednostek gospodarczych.

Zdaniem monetarystów istnieje możliwość, że wzrost podaży pieniądza wywoła procesy transmisyjne opisywane przez Keynesa, ale tylko w krótkim okresie. W długim okresie, jedynym skutkiem ekspansji monetarnej będzie inflacja, a nie wzrost PKB i spadek bezrobocia.

Rys. 2. Monetarystyczny mechanizm transmisji

Na podstawie: Z. Fedorowicz, *Polityka pieniężna*, Poltext, Warszawa 1994, s.74

Zależności te przedstawia powyższy rysunek (Rys. 2). Oś rzędnych ilustruje ceny, oś odciętych PKB i popyt globalny. W sytuacji wyjściowej poziom PKB równy Y_p tzn. odzwierciedla produkt przy optymalnym wykorzystaniu mocy produkcyjnych, które przyjmuje się za stałe w analizowanym okresie. Tej wielkości produktu towarzyszy bezrobocie, ale jedynie na minimalnym poziomie, czyli stopa bezrobocia znajduje się na poziomie stopy naturalnej. Poziom cen wyznaczony przez wielkość potencjalnego produktu (Y_p) i krzywą popytu globalnego (AD_1) to wyjściowy poziom cen (C_1). Ekspansywna polityka monetarna wywołująca wzrost podaży pieniądza, a co za tym idzie wzrost popytu globalnego powoduje przesunięcie krzywej AD_1 do położenia AD_2 . W związku z tym, iż zakłada się, że ceny są sztywne w krótkim okresie (założenie to wynika z przekonania, że dostosowanie cenowe jest długotrwałe tzn., że podmioty gospodarcze w krótkim okresie nie zdążają zareagować zmianą cen na zmiany warunków rynkowych np. na wzrost podaży pieniądza), pozostają one na poziomie C_1 . Reakcją na wzrost popytu jest wzrost podaży, co skutkuje wzrostem produktu do poziomu Y_1 (przecięcie się poziomu cen C_1 z krzywą AD_2). Ta wielkość – Y_1 – przekracza optymalne wykorzystanie potencjału wytwórczego Y_p , to znaczy, że jest osiągnięta przy nadmiernie wykorzystanych czynnikach wytwórczych, czyli przy zwiększonych kosztach produkcji (np. praca w godzinach nadliczbowych; bardzo wysoki popyt na pracę i związany z tym wzrost kosztów wynagrodzeń; nadmierne (szybsze zużycie

parku maszynowego itd.). Ceny zaczynają wzrastać. W następnym okresie osiągną poziom C2. Produkt i popyt spadają do wielkości Y2, która w dalszym ciągu przekracza moce potencjalne i dlatego koszty nadal pchają ceny w górę. Dopiero gdy dojdziemy do poziomu cen C4, popyt i produkt spadają poniżej optymalnego potencjalnego PKB (Y3). Jest to tzw. przestrzelenie – ceny wzrosły do poziomu C4 obniżając PKB do poziomu niższego od potencjalnego, czyli do poziomu niższego od wyjściowego. Stało się tak z powodu oczekiwań inflacyjnych – ceny rosły w poprzednich okresach (z C1 do C3), dlatego podmioty gospodarcze spodziewały się, że będą w dalszym ciągu rosnąć i zabezpieczyły się przed tym wzrostem, wywołując tym samym inflację. Zabezpieczanie to polega na podnoszeniu cen przez przedsiębiorców w wyniku samego przekonania, że inflacja na pewno będzie nasilać się oraz przez wzrost popytu ze strony konsumentów, podnoszącego ceny w wyniku przekonania, że teraz trzeba kupić póki jeszcze towary nie podrożały. W tej właśnie sytuacji kosztowe impulsy inflacyjne tracą na sile i powoli przestają działać. Mogą teraz nawet wystąpić tendencje do pewnego obniżania cen, ponieważ przedsiębiorcy będą dążyć do ponownego optymalnego wykorzystania swoich mocy produkcyjnych przez obniżanie cen, mające na celu zwiększenie popytu na ich towary. Ta tendencja utrzyma się do momentu ponownego dojścia do poziomu Y_p -optymalnego PKB. Osiągnięcie jednak tego poziomu produktu (Y_p) z punktu wyjścia nie spowoduje, że powrócimy również do wyjściowego poziomu cen C1. Ich poziom C3 jest teraz znacznie wyższy od wyjściowego C1. Wyznaczony jest przez przecięcie się krzywej AD2 z prostą Y_p .

Inflacja

Z powyższej analizy wynika zatem, iż inflacja, zdaniem monetarystów, jest spowodowana przede wszystkim nadmierną podażą pieniądza w stosunku do potrzeb wynikających z danej wysokości PKB. Friedman określił ją jako zjawisko pochodzące tylko i wyłącznie z drukarni – chodziło mu o druk „pustego” pieniądza. Władze monetarne drukując banknoty w tempie szybszym niż tempo wzrostu PKB, tworzą pieniądź „pusty” czyli nie „pokryty” towarami i usługami, co tworzy w dłuższej perspektywie (po przejściowym ożywieniu) wyżej opisaną inflacyjną sytuację. Friedman jest zwolennikiem klasycznej teorii ilościowej – jest przekonany o proporcjonalnym efekcie wzrostu podaży „pustego” pieniądza tzn. wzrost wielkości obiegu pieniężnego wywołuje proporcjonalny wzrost cen bez zmian w wielkości produktu w długim okresie.

Interwencjonizm

W związku z powyższym monetaryści, w przeciwieństwie do keynesistów, uważają, że interwencja państwa w postaci pobudzania popytu prowadzi do inflacji i destabilizacji gospodarki. Wzrost wydatków państwowych podejmowanych w celu zwiększenia popytu globalnego nie prowadzi do wzrostu produkcji i zatrudnienia. Wzrost wydatków budżetu powodujący deficyt budżetowy finansowany wzrostem podaży pieniądza skutkuje, jak już zostało to wspomniane, tylko w krótkim okresie wzrostem produkcji i produktu krajowego i zmniejszeniem lub likwidacją bezrobocia. W długim okresie wzrost podaży pieniądza bardziej powiększa inflację niż produkcję i zatrudnienie, gdyż są one uwarunkowane bardziej czynnikami realnymi, takimi jak np. struktura produkcji, wielkość zasobów siły roboczej czy akumulacja kapitału, niż czynnikami pieniężnymi. W związku z tym monetaryści postulują by wzrost podaży pieniądza był ściśle dostosowany do tendencji wzrostu PKB w długim okresie.

W celu ułatwienia zrozumienia podejścia i bardziej syntetycznego ujęcia powyższych zagadnień można przedstawić je w formie schematu (tabela 2).

Tabela 2. Schemat monetarystycznego ujęcia mechanizmu transmisji, inflacji i interwencjonizmu

1. MECHANIZM TRANSMISJI
<ul style="list-style-type: none">
wzrost podaży pieniądza, powodując najpierw wzrost cen aktywów finansowych, a następnie rzeczowych, wywołuje tendencje inflacyjne – odbywa się to poprzez decyzje realokacyjne mające na celu uzyskanie optymalnej struktury portfela aktywów, czyli poprzez procesy dostosowawcze do nowej struktury dochodowości portfela aktywów wywołanej początkowym impulsem monetarnym;
wzrost podaży pieniądza może wywołać procesy transmisyjne opisywane przez Keynesa, ale tylko w krótkim okresie, w długim – jedynym rezultatem będzie wyższy poziom cen (wzrost cen zniweluje wywołaną zwiększeniem podaży pieniądza nadwyżkę popytu, która pobudza wzrost produkcji i zatrudnienia).
2. INFLACJA
<i>Przyczyny</i> <ul style="list-style-type: none">
niezależnie od stopnia zaangażowania majątku produkcyjnego nadwyżka podaży pieniądza ponad potrzeby związane z wielkością produktu krajowego, czyli niedostosowanie wzrostu masy pieniądza do wzrostu produktu (wzrost ilości pieniądza szybszy niż wzrost produkcji);

- koszty – (monopolistyczne podwyżki cen, naciski płacowe związków zawodowych, niska wydajność pracy, wzrost cen ropy naftowej...);
- przyczyny po stronie makroekonomicznej i „popytowej” są zaakcentowane;
- przyjęcie założeń klasycznej teorii inflacji – niezależnie od wielkości zatrudnienia ceny uzależnione od wielkości podaży pieniądza.

Stopień zagrożenia inflacją

- inflacja jest jednym z najbardziej destrukcyjnych zjawisk w gospodarce;
- niebezpieczeństwo wystąpienia inflacji, również przy niezatrudnionych czynnikach produkcji.

3. INTERWENCJA PAŃSTWA

- istnieje długookresowa stabilność gospodarki rynkowej;
- przekonanie o zdolności mechanizmu rynkowego do samodzielnego powracania do stanu równowagi;
- interwencja państwa jest źródłem zakłóceń i destabilizacji – szczególnie niebezpieczna w dziedzinie regulacji obiegu pieniężnego ze względu na możliwość wywołania inflacji;
- interwencja niewskazana – dopuszczalna jest jedynie kontrola dostosowania dynamiki podaży pieniądza do fluktuacji wielkości produktu krajowego;
- bezrobocie w dużej części jest dobrowolne (brak akceptacji płac realnych) – osiągnięcie pełnego zatrudnienia jest niemożliwe – pewna stopa bezrobocia będzie istnieć zawsze (naturalna stopa bezrobocia) i próby jej ograniczania skutkują najczęściej inflacją.

Źródło: opracowanie własne.

Reasumując monetaryści powracają do dawnych przekonań o stabilności mechanizmu rynkowego. Z założenia tego wynika brak potrzeby ingerencji państwa w gospodarkę. Powracają też do tezy o neutralności pieniądza, według której nie ma on wpływu na realną wielkość produkcji, a zmienia jedynie jej wielkość nominalną czyli ceny. Z tego ostatniego wyłania się też argument przeciwko ingerencji państwa, a w szczególności przeciwko interwencji polegającej na manipulacji wielkością obiegu pieniężnego – może ona jedynie zmieniać ceny, powodować zjawiska inflacyjne destabilizujące gospodarkę. Stąd też wynika najczęstsza przyczyna inflacji: druk pustego pieniądza przez państwo. Milton Friedman, który był między innymi członkiem zespołu doradców ekonomicznych prezydentów Ri-

charda Nixona i Ronalda Reagana, zwykł był mawiać, że inflacja jest zjawiskiem drukarskim pochodzącym prosto z mennicy. Najbardziej znanym przykładem polityka – monetarysty w Polsce jest prof. Leszek Balcerowicz, który druk pustego pieniądza nazywał samobójstwem gospodarczym. Poglądy głównego nurtu cały czas są zatem obecne nie tylko w literaturze ekonomicznej, ale i w polityce.

Literatura:

- Belka M. (1984); *Monetaryzm – negacja keynesizmu?* w : „Ekonomista”, nr 3.
- Chick V. (1988); *The evolution of the banking system and the theory of monetary policy*, Working papers, J.W.Goethe Universitat, Frankfurt am Main.
- Drabowski E. (1987); *Wpływ pieniądza na gospodarkę w teoriach keynesizmu i monetaryzmu*, PWN, Warszawa.
- Fedorowicz Z. (1994); *Polityka pieniężna*, Poltext, Warszawa.
- Friedman M. (2008); *Kapitalizm i wolność*, Wyd. Helion Gliwice.
- Friedman M., Friedman R. (2009); *Wolny wybór*, Wyd. Aspekt Sosnowiec.
- Friedman M., Schwartz A, J. (1963); *A monetary history of the United States 1867-1960*, Princeton University Press, New York.
- Friedman M. Schwartz A. J. (1975);, *Próbny szkic funkcjonowania mechanizmu transmisji zmian pieniężnych*, w : Teoria i polityka stabilizacji koniunktury, red A. Szeworski, PWE, Warszawa.
- Każmierczak A. (1990); *Zarys bankowości we współczesnym kapitalizmie*, Warszawa.
- Rosati D., Michalski R. (1989); *Inflacja*, Książka i Wiedza, Warszawa.
- Źródło internetowe – <http://yellowmagpie.com/the-legacy-of-milton-friedman-europe-us/>